

Стан конкурентоспроможності національної економіки України

Т.В. Хворост

к.е.н., доцент Сумський національний аграрний університет

В статті розглянуто підходи до визначення поняття національної конкурентоспроможності, чинники та фактори її визначення в умовах глобалізації світових ринків. На основі вивчення різних точок зору зарубіжних та вітчизняних вчених зроблені висновки по узагальненню поняття національної конкурентоспроможності. Національну конкурентоспроможність можна визначити як здатність країни для створення умов, в яких підприємства можуть генерувати стійке зростання економіки, забезпечувати довгострокову прибутковість та створення робочих місць. Проаналізовано складові індексу глобальної конкурентоспроможності національної економіки та стан конкурентоспроможності економіки України виявлені системні проблеми.

Ключові слова: конкурентоспроможність, національна конкурентоспроможність, конкурентні переваги, індекс глобальної конкурентоспроможності, фактори конкурентоспроможності.

Конкурентоспособность национальной экономики Украины

Т.В. Хворост

В статье рассмотрены подходы к определению понятия национальной конкурентоспособности, факторы и факторы ее определения в условиях глобализации мировых рынков. На основе изучения различных точек зрения зарубежных и отечественных ученых сделаны выводы по обобщению понятия национальной конкурентоспособности. Национальную конкурентоспособность можно определить как способность страны для создания условий, в которых предприятия могут генерировать устойчивый рост экономики, обеспечивать долгосрочную прибыльность и создание рабочих мест. Проанализированы составляющие индекса глобальной конкурентоспособности национальной экономики и состояние конкурентоспособности экономики Украины выявлены

системные проблемы.

Ключевые слова: конкурентоспособность, национальная конкурентоспособность, конкурентные преимущества, индекс глобальной конкурентоспособности, факторы конкурентоспособности.

COMPETITIVENESS OF UKRAINE NATIONAL ECONOMY

T.V.Khvorost

In the article the approaches to the definition of national competitiveness factors and the factors determining it in a globalizing world markets are considered. On the basis of various points of view of foreign and domestic scientists conclusions are made on the generalization of the concept of national competitiveness. National competitiveness can be defined as the ability of the country to create the conditions in which businesses can generate sustainable economic growth, ensure long-term profitability and job creation.

Keywords: competitiveness, national competitiveness, competitive advantages, the index of global competitiveness.

Постановка проблеми. Розширення світогосподарських зв'язків України, посилення залежності національної економіки від процесів глобалізації та інтеграції та, як наслідок, підвищення міжнародної конкуренції актуалізує проблему розвитку національної конкурентоспроможності. Наявність потужних конкурентів, підвищення вимог до якості продукції, породжує об'єктивну необхідність підвищення конкурентоспроможності країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Різноманітні аспекти цієї проблематики досліджувалися багатьма зарубіжними та вітчизняними науковцями. Основу теорії конкуренції закладено такими класиками економічної науки, як Портер М., Ларрен Ф. Б., Сакс Дж. Д.. Вагомий внесок в розвиток методології конкурентоспроможності національної економіки здійснили такі вітчизняні вчені як Алещенко В. В., Амоша О. І., Відоменко І. О., Гончар Т. І., Малащук Д. В., Мельник А.Ф., Москвіна А. О., Жаліло Я. О., Чепурна О. Л. та інші.

Метою дослідження є вивчення сутності поняття національної конкурентоспроможності, визначення системи чинників, які впливають на національну конкурентоспроможність. Визначити основні макроекономічні фактори, які визначають низьку конкурентоспроможність України серед країн світу.

Виклад основного матеріалу. Як і в будь-якій сфері, вивчення національної конкурентоспроможності характеризується численними різними інтерпретаціями її основних концепцій. Визначення конкурентоспроможності різняться наприклад: здатність економіки для залучення і утримання підприємств, а також здатність країн підвищити рівень життя і забезпечити середовище, в якому підприємства можуть вижити. Так, багато авторів розглядають поняття національної конкурентоспроможності як здатність країни забезпечувати сталий економічний розвиток. У своїх працях Дж. Сакс зазначає, що конкурентоспроможність національної економіки характеризується наявністю в країні здорового ринку, чинників виробництва та інших макроекономічних характеристик, які визначають стабільне економічне середовище [3].

Фахівці ОЕСР визначають дане поняття як ступінь здатності країни виробляти товари і послуги, що відповідають світовим вимогам при одночасному збереженні або підвищенні протягом тривалого часу реальних доходів своїх громадян за умов вільного і справедливого ринку [4]. У такому контексті, Щорічник світової конкурентоспроможності аналізує, яким чином країни і підприємства використовують/управляють сукупністю їх конкурентних переваг, щоб досягти добробуту або прибутку [5].

Мельник А. Ф. у своїх роботах присвячених даному питанню визначає конкурентоспроможність національної економіки як можливість економічної системи забезпечувати при будь-якому впливі внутрішніх та зовнішніх чинників соціально-економічну оптимальність, яка проявляється у значному суспільному ефекті. Її характеризують з позицій таких підходів:

- 1) ресурсного;

2) факторного;

3) рейтингового [1].

У світовій економічній літературі, в якій досліджуються проблеми економічного зростання та фактори його динаміки, визначається система чинників, які впливають на рівень конкурентоспроможності. Так, серед чинників виділяють: ефективність уряду, ефективність бізнесу, економічні показники та стан інфраструктури. В свою чергу за допомогою даних чинників можна оцінити конкурентоспроможність країни [5].

Отже, національну конкурентоспроможність можна визначити як здатність країни для створення умов, в яких підприємства можуть генерувати стійке зростання економіки, забезпечувати довгострокову прибутковість та створення робочих місць.

В сучасній науковій літературі існують різні методи оцінки конкурентоспроможності національної економіки в основі яких лежать якісні та кількісні методи аналізу, використання перших засновано на застосуванні математичних та статистичних методів аналізу, які в подальшому доповнюються якісними характеристиками факторів які впливають на зростання конкурентних переваг та зміцнення конкурентоспроможності [6].

В наш час для оцінки рівня конкурентоспроможності країни все частіше застосовують методика розроблені Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (IMD) (Лозанна, Швейцарія), Всесвітнім економічним форумом (WEF) у Давосі (Швейцарія) та Інститутом стратегій і конкурентоспроможності при Гарвардському Університеті (США). Кожен користується власними розробками методології дослідження та критеріями оцінки конкурентоспроможності, для проведення рейтингової оцінки застосовують світові індекси.

Але частіше у якості узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн на світовому рівні користуються методикою Світового економічного форуму (WEF), за якою визначають:

1) індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI), інша назва якого - індекс зростання конкурентоспроможності або ж індексом інноваційної сприйнятливості країни;

2) індекс конкурентоспроможності бізнесу (Business Competitiveness Index, BCI), основна мета якого визначити рівень продуктивності та ефективності галузей та підприємств.

Звіти WEF можна знайти у відкритому доступі в інтернеті та спеціалізованому виданні "The Global Competitiveness Report. World Economic Forum" [1]. Проведення оцінки конкурентоспроможності економік різних країн проводиться в основному на базі моніторингу бізнес-клімату, дослідженні державного управління, ступеня глобалізації економіки, рівня економічної свободи, рівня розвитку людського потенціалу, рівня корумпованості суспільства та ін.

Світовий економічний форум визначає конкурентоспроможність як набір інститутів, політики і чинників, які визначають рівень продуктивності економіки, що в свою чергу встановлює рівень добробуту, який країна може досягнути. Грунтуючись на оригінальній ідеї Клауса Шваба (1979), з 2005 року Світовий економічний форум опублікував глобальний індекс конкурентоспроможності, розроблений Ксав'є Сала-і-Мартін у співпраці з Форумом. Методологія залишається практично незмінною. GCI поєднує 114 показників, які мають значення для підвищення продуктивності. Ці показники згруповані в 12 складових (рисунок 1): інститути, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та навчання, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу, та інновації. Вони, в свою чергу, об'єднані в три підгрупи показників відповідно до трьох основних етапів розвитку: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори вдосконалення» [2]. Конкурентною перевагою вважається показник, за яким країна посідає вище 50-го місця у рейтингу.

Рис. 1 Складові індексу глобальної конкурентоспроможності

Аналізуючи рейтинг глобальної конкурентоспроможності, який викладено на Всесвітньому економічному форумі (WEF) у рамках The Global Competitiveness Report [2] Україна зайняла 85 місце серед 138 країн світу, це на 6 позиції нижче порівняно з 2015 роком та на 9 порівняно з 2014 (показник конкурентоспроможності продовжує знижуватися з 4,14 у 2014, 4,03 у 2015 до 4,0 - у 2016). Найближчий наш сусід за вказаним рейтингом Намібія.

За результатами доповіді Україна має найбільші проблеми за основними показниками, які характеризують розвиток інфраструктури, макроекономічне середовище (128 місце) та показниками, які характеризують розвиток фінансового ринку країни (130 місце порівняно з минулорічним 121м).

Що стосується показника рівня розвитку фінансового ринку то одним з факторів його зменшення залишається низька можливість бізнесу отримати фінансування на внутрішньому фондовому ринку (130 місце) та регулювання фондових бірж (мінус 2 позицій, 137 місце), за міцністю банків країна посіла 138 місце зі 138 країн світу.

На 6 позицій покращився показник макроекономічного середовища - Україна знаходиться на 128 місці. Наявність інфляції не дає значно збільшити свої позиції, адже країна й досі стоїть на шляху реформ. Інфляція обумовлена

низкою факторів до яких можна віднести подальше знецінення національної валюти порівняно до іноземних. Стосовно показника державного боргу - Україна знаходиться на 113 місці (ще мінус 3 пункти порівняно з минулим роком і мінус 47 порівняно з 2015), оскільки у 2015 році сталось значне збільшення державного боргу. Продовжується зниження кредитного рейтингу країни (мінус 9 позицій, 127м).

Традиційно Україна займає останні позиції за показниками якості інституцій (129 місце) та за показником ефективності антимонопольної політики (залишилась на минулорічному рівні - 136 місце) та вплив оподаткування на бажання інвестувати (133 місцет- мінус 4).

Не дивлячись на те, що за показниками інновацій та факторів вдосконалення в цілому відбулося піднесення в рейтингу, вони залишаються досить низькими, а за такої ситуації дуже важко досягти економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможності. Потрібно сприяти розвитку національного ринку інновацій шляхом створення умов для розвитку інноваційної діяльності і рухатися шляхом реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки. Так, визначальним фактором покращення національної конкурентоспроможності має бути інноваційний розвиток виробничої сфери.

Через це політика держави в напрямку забезпечення розвитку конкурентоспроможності України має враховувати такі кроки як: гармонізація внутрішніх стандартів з міжнародними, створення однакових конкурентних умов , розвиток людського капіталу, захист прав власності, [1].

З іншого боку, Україна в світі має і свої потужні конкурентні переваги, нажаль їх перелік досить короткий, а саме: якість початкової освіти-51, вища освіта і навчання 33, вторинний коефіцієнт охоплення освіти-53, якість системи освіти 56, якість математики та природничо-наукової освіти – 27, навички поточної робочої сили – 46, навички майбутньої робочої сили -36, час, щоб почати бізнес 42, інновація 52, якість науково-дослідних інститутів 50, співпраця університет-промисловість 57, наявність вчених і інженерів 29, патентні заявки 49.

Для знищення слабких сторін та підвищення конкурентних переваг необхідна розробка та реалізація системних заходів, які повинні проводитися як урядом, так і усіма гілками влади та господарюючими суб'єктами адже, як ми бачимо, проблема нарощення національної конкурентоспроможності є дуже багатогранною; потрібно задіяти безліч чинників, які направлені на забезпечення сталого розвитку, що реалізується у збільшенні ВВП за різними видами діяльності, доходами та напрямками їх використання.

Висновки. Проаналізувавши різні підходи до визначення національної конкурентоспроможності визначено, що дане поняття можна визначити як здатність країни для створення умов, в яких підприємства можуть генерувати стійке зростання економіки, забезпечувати довгострокову прибутковість та створення робочих місць.

Провівши аналіз оглядів WEF визначили основні макроекономічні фактори, які визначають низьку конкурентоспроможність України, а саме: неякісна робота інституцій, урядова нестабільність, корупція, високий рівень інфляції, зростання державного боргу.

Список використаної літератури

1. Мельник А. Ф. Національна економіка / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т.Л.Желюк, Т. М. Попович. - К. : Знання, 2011. - 463 с.
2. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Online]: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf
3. Сакс Дж. Д., Ларрен Ф.Б. Макроекономіка. Глобальний підход /Пер. с англ. – М: Инорра – М, 2006. – 495с.
4. Global Competitiveness Yearbook, 2001. – p.43
5. Arturo Bris (2015), Revisiting the Fundamentals of Competitiveness: A Proposal “*IMD World competitiveness yearbook 2015*” p. 492-497 [Online]: <http://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/Fundamentals.pdf>
6. Бабич Л. М. Макроекономічний аналіз глобальних індексів рейтингової оцінки конкурентоспроможності національної економіки // Л. М. Бабич, Л. С.

Любохинець/ Вісник Хмельницького Національного університету - 2010, №3.
Т. 3 – С. 154-159

7. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л. Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 276 с

8. Синюченко М. І. Конкурентоспроможність національної економіки: дослідження ефективності факторів зростання // М. І. Синюченко / Бізнес інформ'2014 - № 7 – С.14-17

9. Кіндзерський Ю. В., Проблеми національної конкурентоспроможності та проритети конкурентної політики в Україні// Економіка України.- 2007.- №8

10. Шнипко О. С. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації/ О. С. Шнипко. — К. : Ін-т економіки та прогнозування , 2009.